

ZO SLUŽOBNÝCH CIEST V ROKU 2022

PhDr. Slávka Beracková, Mgr. Michaela Mikušková, Mgr. Lucia Nižníková,
Bc. Zuzana Šimová

Zamestnanci univerzitnej knižnice sa každoročne zúčastňujú na konferenciách, ktorých cieľom je výmena know-how medzi knižnično-informačnými pracovníkmi. Najpodnetnejšie sú poznatky zo zahraničia, kde majú akademické knižnice vytvorené priaznivejšie prostredie na zavádzanie nových služieb a informačných technológií. Na základe inšpirácií, ktoré si zamestnanci knižnice prinášajú z medzinárodných konferencií, sa následne snažia inovovať a transformovať priestory, aplikovať nové a kvalitnejšie riešenia v poskytovaní služieb používateľom.

Na medzinárodnej konferencii IATUL v Miami sme tkali budúcnosť akademických knižníc

Medzinárodná mimovládna organizácia IATUL (International Association of University Libraries) v spolupráci s Florida International University v Miami a University of Miami organizovala 12. – 17. júna 2022 výročnú konferenciu s podtitulom **Weaving our Future**.

Jej ťažiskové témy boli kreativita, inovácie a transformácia knižníc. IATUL, pôvodne International Association of Technical University Libraries, združovala akademické knižnice technických univerzít. V roku 2014 bolo z názvu organizácie vylúčené slovo „Technical“, ale písmeno „T“ zostalo zachované. To umožňuje uchádzať sa o členstvo v asociácii akejkoľvek akademickej knižnici so záujmom o výmenu poznatkov, skúseností, vízií a podnetných nápadov s inými členskými knižnicami. Hlavným cieľom asociácie sú nové technológie a na nich založený vývoj služieb používateľom, vrátane optimálnej infraštruktúry pre vedu, výskum a vzdelávanie.

Počas piatich dní odznelo široké spektrum prednášok zameraných na realizáciu nových knižnično-informačných služieb a tvorbu programov pre akademické komunity. Išlo o aktivity spojené s podporou autorov vo všetkých fázach vedeckovýskumného procesu, vrátane otvorenej vedy. Zaujímavé prezentácie boli z oblasti trendov vo vzdelávaní a učení, plánovania knižničných interiérov,

Changing landscape
of research

Trends in teaching
and learning

Space
planning

Workplace and
organizational culture

budovania priaznivého pracovného prostredia a pozitívnej organizačnej štruktúry. Priestor dostali aj témy spojené s pandemiou koronavírusu nielen z hľadiska podpory členov akademickej obce zo strany knižníc, ale aj z hľadiska prežívania, psychickej a fyzickej pohody pracovníkov knižníc počas práce z domu.

IATUL, ako medzinárodné fórum na rozvoj efektívnej neformálnej medzinárodnej siete medzi knižnicami podobného typu, predstavuje veľmi stimulujúce prostredie. Členom IATUL-u za Slovensko je len Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky v Bratislave (CVTI SR). Jeho zástupcovia na konferencii prezentovali aktivity Centra v oblasti otvorenej vedy, podpory kreativity a digitálnych zručností všetkých skupín obyvateľstva. Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela (UMB) je členom Slovenskej asociácie knižníc (SAK) a Spolku slovenských knihovníkov a knižníc. Členstvo v medzinárodnej organizácii by jej poskytlo priestor na rozšírenie spolupráce so zahraničnými knižnicami, výmenu názorov na aktuálne otázky a získanie podnetov na riešenie problémov a výziev, ktorým čelia slovenské akademické knižnice.

ILIDE 2022: po dvojročnej pauze sme v Jasnej opäť privítali zahraničných hostí

Medzinárodná konferencia **ILIDE** (Innovative Library In Digital Era) patrí medzi najvýznamnejšie knižničské konferencie v strednej Európe. Počas dvoch rokov pandémie

sa nekonala z presvedčenia a názoru organizátorov, že fyzická návšteva na konferencii je s virtuálnou neporovnateľná. Zvyčajne išlo o jarné knižničské podujatie, ktoré sa v minulosti tradične konalo v apríli. V roku 2022 si však mohlo sedemdesiat účastníkov z trinástich krajín vychutnať prostredie Jasnej pod Chopkom v jesennom termíne 4. – 7. septembra 2022. Konferencia opäť ponúkla témy týkajúce sa vývoja inovatívnych služieb akademických knižníc. Svoje skúsenosti prezentovali výlučne zahraniční prednášatelia.

Vo svete akademických knižníc stále viac dominuje téma archivácie dát. V mnohých krajinách vznikajú platformy uľahčujúce spoluprácu na rozvoji infraštruktúry v tejto oblasti. Ide o projekty, na ktorých kooperujú výskumníci, akademici i odborníci z oblasti informačných technológií. Výsledkom týchto aktivít sú služby, ktoré zefektívňujú publikovanie a dlhodobú archiváciu dát. Veľmi dôležitá je aj aplikácia digitálnych nástrojov a softvérových riešení v oblasti digitálnych humanitných vied (digital humanities). V Maďarsku bol vyvinutý DH-LAB, ktorý podporuje spoluprácu a výskum písomného kultúrneho dedičstva na báze umelej inteligencie.

Repozitáre vo svete akademických knižníc nie sú žiadnou novinkou a v súčasnosti je možné využiť niekoľko otvorených i komerčných softvérových riešení. S narastajúcim počtom inštitucionálnych a predmetových repozitárov sa do popredia dostáva aj ich interoperabilita a kvalitný spôsob archivácie.

S vedou a výskumom ide ruka v ruke hodnotenie ich vplyvu vo vedeckej komunikácii. Neustále sú vyvíjané nástroje a iniciatívy na transparentnejšie, metodicky správnejšie a spravodlivejšie hodnotenie dosahu vedeckého publikovania.

Všetky tieto témy sú súčasťou ekosystému otvorenej vedy. Úlohy a služby vyplývajúce z budovania jej infraštruktúry prinášajú veľký priestor pre akademické knižnice. Ak tento potenciál využijú, môžu výrazne posilniť svoje postavenie vo vedeckej a akademickej komunite.

Na Slovensku sa postupne mnohé témy etablujú, aj keď v oblasti vývoja nástrojov podpory otvorenej vedy a vedeckej infraštruktúry zaostávame. O podporu projektu z oblasti digital humanities sa v grantovej Agentúre na podporu výskumu a vývoja (APVV) úspešne uchádzala aj UMB. Projekt s názvom *Inovatívne sprístupnenie písomného dedičstva Slovenska prostredníctvom systému automatickej transkripcie historických rukopisov* využíva na aplikačný výskum platformu Transkribus, ktorá slúži na rozpoznávanie a prepis rukopisných zbierok a starých tlačí. Projekt READ-COOP, ktorý vytvoril základ pre platformu Transkribus, bol prvýkrát na Slovensku prezentovaný na konferencii ILIDE 2019.

V tomto roku sa konferencia opäť presunie na jarne obdobie. Ak vás tieto témy zaujímajú, rezervujte si termín 24. – 26. apríla 2023. Tak, ako posledných šesť rokov, bude sa na nej organizačne podieľať aj Univerzitná knižnica UMB. Viac informácií organizátori postupne zverejnia na webovej stránke <https://www.ilide.eu/>.

Knižovny súčasnosti 2022: keď knižnica udivuje

13. – 15. septembra 2022 sa v priestoroch Pedagogickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci konal 30. ročník tradičnej konferencie **Knižovny současnosti 2022** s podtitulom **Knižnica a jej úloha v spoločnosti**. Najväčšie odborné podujatie knihovníkov v Českej republike (ČR) sa uskutočnilo pod záštitou vedenia Olomouckého kraja a za účasti ministra kultúry ČR Martina Baxu.

Prvý deň konferencie venovali organizátori oceňovaniu knihovníkov, prezentáciám sponzorov a vystúpeniam zahraničných hostí. Tí informovali o podpore budovania medzinárodných partnerstiev a spolupráci v knihovníctve, o zmenách v knižničnej praxi a o vnímaní knižníc ako nositeľkách znalostí, šíriteľkách literatúry a miest na nezávislú diskusiu a stretávanie sa. Veľkú pozornosť a ohlasy vyvolalo vystúpenie Mohameda Boufarsa, riaditeľa knižnice **House of Wisdom** (Dom múdrosti) v meste Sharjah (Šardžá) v Spojených arabských emirátoch. Knižnicu s rozlohou 12 000 m² postavili podľa projektu anglických architektov z firmy Foster + Partners a otvorili v decembri 2020. Je nielen domovom pre knihy, ale aj technologickým skvostom s použitím najmodernejších technológií, samoobslužných procesov, digitálnych služieb a otvoreného prístupu k fondu. Tvorí ho 305 000 kníh, z toho 200 000 v digitálnej forme. Ikonická

knížnica má sociálne a kultúrne centrum na kolektívne vzdelávanie a rozvoj, ktoré stimuluje tvorivé a intelektuálne učenie sa študentov, bibliofilov, spisovateľov a vedcov.

Program druhého dňa prebiehal v sekciách *Knížnica a celorepublikové projekty*, *Knížnica ako priestor*, *Inkluzívny dizajn a prístupnosť knižníc*, *Niet malých knižníc*, *Knížnice a mediálna gramotnosť*, *Knížnice a demokracia*. Témami prednášok boli využitie technológií v činnosti knižníc, rekonštrukcie a stavby nových knižníc, premeny priestoru v ich okolí na relaxáciu, vzdelávanie či stretávanie sa rôznych komunit a skupín. Stále aktuálnejšou témou sa stáva inkluzívny dizajn, t. j. prispôsobovanie prostredia a služieb používateľom s rôznymi špecifickými potrebami, hendikepovaným osobám či cudzincom. Zaujímavé prednášky odznali aj na tému využitia virtuálnej reality v knižniciach a problematiky informačného smogu.

V závere konferencie sa konala diskusia s osobnosťami českého knihovníctva o problematike kritického myslenia a okrúhly stôl s prednášajúcimi a organizátormi konferencie.

Informácie o knižnici House of Wisdom sú dostupné na

<https://www.bayut.com/mybayut/sharjah-house-of-wisdom/>
a <https://www.archdaily.com/958407/house-of-wisdom-library-and-cultural-center-foster-plus-partners>.

Medzinárodný seminár CASLIN 2022: položili sme si strategické otázky o smerovaní knižníc

Už 26. ročník knihovníckeho seminára **CASLIN**, ktorý patrí medzi vyhľadávané pracovné stretnutia riaditeľov a vedúcich pracovníkov slovenských a českých knižníc, sa uskutočnil 19. – 23. septembra 2022 na Donovaloch. Je známy tým, že kladie dôraz na aktívne zapojenie účastníkov do priebehu programu a prípravy výstupov. Každý seminár sa venuje téme, ktorá je z hľadiska potrieb a výziev v spoločnosti aktuálna a knižničné prostredie výrazne ovplyvňuje. S cieľom hľadať univerzálne riešenia pripravuje programový výbor inovatívne spôsoby skupinovej práce a vedie k spolupráci tímy, ktoré sú zložené z predstaviteľov rôznych typov slovenských a českých knižníc. Univerzitná knižnica UMB organizovala seminár CASLIN v roku 2011. Tento ročník seminára s podtitulom **Ptejte se knihovny** sa konal pod organizačnou taktovkou CVTI SR. Bol venovaný plánovaniu a formulácii strategických otázok, ktoré môžu predznamenať rozvoj slovenských a českých knižníc a ktoré treba zohľadniť pri tvorbe strategických materiálov. Pracovalo sa v štyroch tematických skupinách: 1. Zamestnanci, 2. Procesy, riadenie, komunikácia a marketing, 3. Technológie, 4. Knižničné fondy, objekty a priestory. Každá pracovná skupina si určila prioritné otázky. V nich zadefinovala dva extrémne protipóly a škalovala možné riešenia medzi nimi. Výstupom sú materiály, ktoré ponúkajú inšpiráciu pri tvorbe koncepcie rozvoja ktorejkoľvek knižnice. Záver podujatia vyplnilo „Akvárium“ – panelová diskusia o záverečných výstupoch

konferencie, na ktorej každý tím reprezentoval jeden zástupca. Zúčastnila sa na ňom aj riaditeľka Univerzitetnej knižnice UMB Mgr. Michaela Mikušková. Počas diskusie bolo jej úlohou obhájiť pracovné výsledky svojho tímu a zároveň sa kriticky zamyslieť nad pripomienkami z publika a od ostatných účastníkov panelovej diskusie. Obhajoba strategických plánov a získanie podpory na ich zavádzanie je dôležitou súčasťou manažmentu knižnice.

Zdroj: caslin2022.cvtisr.sk

Na konferencii odznela odborná prednáška prorektora pre vedu a výskum UMB prof. PhDr. Petra Terema, Ph.D., na tému medzinárodného politického diania a bezpečnostných vzťahov vo svete. Závety z podujatia sú dostupné na <https://caslin2022.cvtisr.sk/zavery/>.

Knižnice 2022 po štyroch rokoch v Liptovskom Jáne

**Slovenská
asociácia
knižníc**

Celoslovenská odborná konferencia **Knižnice** je určená všetkým typom knižníc, čo príznačný podtitul tohto ročníka **Priestor pre všetkých** iba podčiarkol. Konferencia sa konala 4. – 5. októbra 2022 pod záštitou ministerky kultúry

SR Natálie Milanovej a nadviazala na predchádzajúce odborné konferencie s dôrazom na prioritu Ministerstva kultúry SR *Knižnice ako miesto pre rozvoj komunit – podpora vzdelávacích a spoločenských aktivít*. Organizátorom bola Slovenská asociácia knižníc, ktorá v roku 2022 oslávila 30. výročie založenia, a aj preto sa odborný program niesol v slávnostnejšom duchu než zvyčajne. Cieľom konferencie je poskytnúť priestor na reflexiu aktuálneho diania vo sfére knihovníctva. Treba zdôrazniť, že po dvoch pandemických rokoch ho knižnice bohato využili. Program rámcovo reflektoval vplyv pandémie Covid-19 na všetky aspekty odborných činností v knižniciach a ich premenu. Počas dvoch dní odznelo dvadsaťpäť odborných príspevkov v siedmich prednáškových blokoch. Tematicky pokrývali transformáciu knižnično-informačných služieb, knižnično-informačné systémy i už tradičnú tému vysokoškolského a celoživotného vzdelávania knihovníkov. Riaditeľka Univerzitetnej knižnice UMB Mgr. Michaela Mikušková v príspevku *Pomohla nám pandémia? Alebo všetko zlé je na niečo dobré* zosumariovala oblasti, ktorých sa pandémia dotkla a zhodnotila aktivity knižnice s ohľadom na vybrané štatistické ukazovatele za roky 2019 – 2021.

Verejné knižnice dostali priestor v blokoch venovaných príkladom úspešných spoluprác, komunitným aktivitám a rozširovaniu portfólia

Zdroj:
www.facebook.com/slovenskaasocia

služieb, ktoré by ako komunitné centrá mohli/mali poskytovať. Blok o otvorenej vede a otvorenom prístupe k elektronickým informačným zdrojom a okrúhly stôl CREPČ/CREUČ bol určený najmä akademickým knižniciam. Pracovníci Odboru pre hodnotenie vedy CVTI SR boli prítomní počas celej konferencie, takže spracovateľky mohli individuálne konzultovať problematické otázky evidencie publikačnej a umeleckej činnosti. Výstupom z konferencie bude elektronický zborník príspevkov zverejnený na webovej stránke SAK <http://sakba.sk/> v sekcii Publikácie.

Konferencia ACCESS 2022: keď spolupráca prináša výsledky

12. – 14. októbra 2022 sa na Carleton University v kanadskej Ottawe uskutočnila konferencia **ACCESS**, na ktorej knihovníci, IKT pracovníci a manažéri diskutovali o moderných knižničných technológiách. Prednášalo sa o realizácii nových knižnično-informačných služieb, implementácii a vývoji softvérových riešení v prostredí knižníc, o databázach a online nástrojoch. Z pohľadu akademických knižníc ide predovšetkým o správu repozitárov, digitálnych objektov, metadát, implementáciu open source systémov a podporu vedeckej komunikácie. Prezentovali sa nástroje na efektívnu správu predplatného k e-zdrojom, na podporu používateľov so špecifickými potrebami a optimalizáciu služieb knižníc počas pandémie koronavírusu. Priestor dostali aj témy o vzdelávaní novej generácie informačných pracovníkov knižníc, o celoživotnom vzdelávaní knihovníkov využívaní informačných a komunikačných technológií vo vzdelávaní. Zaujala tiež prezentácia o nástrojoch Microsoft Academic Graph a Microsoft Academic Service, ktoré sa dajú využiť na meranie tzv. disruption score, potenciálnej metriky na hodnotenie dopadu publikovaných výsledkov vedy a výskumu.

Súčasťou prvého dňa konferencie boli Hackfest a Workshop. Hackfest, alebo hackaton, je formát, ktorý sa využíva ako sprievodné podujatie konferencie, na ktorom programátori a počítačovní vývojári spolupracujú na zadanom softvérovom projekte, pričom cieľom je do konca konferencie vytvoriť funkčný softvér alebo hardvér. Hackaton a workshop na konferencii Access 2022 bol určený najmä IKT pracovníkom knižníc.

Ukázalo sa, že akademické knižnice v Kanade rozvíjajú oveľa intenzívnejšiu vzájomnú spoluprácu, majú viac odborníkov v oblasti IKT a v rámci konzorcií riešia väčšie množstvo spoločných projektov než knižnice na Slovensku. Na Slovensku takéto aktivity vyvíja len CVTI SR, a to v rámci konzorcia Knižnice pre Slovensko, ktorého členom je aj Univerzita Mateja Bela.

Počas služobnej cesty sme si našli čas na návštevu **Ontario Science Center v Toronte**. Okrem muzeálnej funkcie plní aj edukatívnu a významne prispieva k popularizácii vedy.

Veľkorysé priestory umožňujú prípravu rôznych expozícií a poskytujú možnosti trávenia voľného času všetkým vekovými kategóriami. Dôraz sa kladie na interaktívnosť jednotlivých vystavených prvkov. Centrum sme si

prezreli v deň Sviatku vďakyvzdania, 10. októbra 2022, keď ho okrem nás, aj počas sviatočného predpoludnia, navštívilo mnoho rodín s deťmi.

Dobrovoľníctvo a knižnice

Knižničný inštitút Slovenskej národnej knižnice v Martine (SNK) pravidelne od roku 2019 organizuje vzdelávacie podujatia s rôznym odborným zameraním. Poslaním inštitútu je metodicky pomáhať slovenským knižniciam a zastrešovať celoživotné vzdelávanie knihovníkov. 15. novembra 2022 pripravil v rámci sekcie *Verejná knižnica 4.0* v priestoroch SNK vzdelávací seminár na tému dobrovoľníctva v knižniciach. Tematicky tak nadviazal na podujatie z roku 2015 o dobrovoľníctve ako spoločenskej objednávke a vytváraní podmienok pre zapojenie dobrovoľníkov do služieb knižníc.

Cieľom seminára **Dobrovoľníctvo a knižnice** bolo ukázať spôsoby, ako vzbudiť záujem ľudí a organizácií o dobrovoľníctvo, získať ich pre dobrovoľnícku činnosť a hľadať možnosti dobrovoľníckej práce v prostredí knižníc. Odznali prezentácie o firemnom dobrovoľníctve ako prejave spoločenskej zodpovednosti, o možnostiach jeho využitia na spoluprácu s knižnicami, objavení skrytého potenciálu dobrovoľníctva v inštitúciách, o činnosti dobrovoľníckych centier a spôsoboch získavania nových dobrovoľníkov.

Možnosť vystúpiť na seminári a podeliť sa o skúsenosti s pôsobením dobrovoľníkov prijala aj Univerzitná knižnica UMB. Vedúca Oddelenia výpožičných služieb PhDr. Slávka Beracková, ktorá túto myšlienku do knižnice priniesla a napokon aj pretavila do reality, v prezentácii *Od pilotného projektu k hviezdčke kvality* priblížila vznik projektu, vytvorenie programu pre seniorov a jeho realizáciu v prostredí academickej knižnice. Univerzitná knižnica už od prípravy projektu úspešne spolupracuje s Centrom dobrovoľníctva v Banskej Bystrici. V septembri 2023 uplynie desať rokov, keď do našej knižnice nastúpili prví dobrovoľníci. Počas tohto obdobia sa ich vystriedalo devätnásť, z nich tretina vypomáhala nepretržite viac ako päť rokov. Celkovo odpracovali úctyhodných 1 737 dobrovoľníckych hodín pri rôznych pomocných činnostiach. Za prácu s dobrovoľníkmi a za splnenie štandardov kvality manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok získala Univerzitná knižnica UMB v roku 2016 certifikát kvality **S dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami to vieme**. V roku 2019 splnila podmienky na získanie vyššieho štandardu s dvomi hviezdčkami kvality.

Príspevky zo seminára *Dobrovoľníctvo a knižnice* budú publikované v časopise SNK *Knižnica* <https://www.snk.sk/sk/obchod/edicna-cinnost/casopis-kniznica.html>.

Zdroj:
www.facebook.com/Centrum.dobrovolnictva

BIBLIOSFÉRY: knižničné sféry dôverné v roku 2022 dvakrát

Stretnutie partnerských knižníc Centra vedecko-technických informácií SR v Bratislave združených v konzorciu **Knižnice pre Slovensko** (KPS) sa v minulom roku uskutočnilo dvakrát. Prvé sa konalo 17. – 18.

mája 2022 v priestoroch Slovenskej chemickej knižnice pri Slovenskej technickej univerzite v Bratislave. Informovali sme o ňom na stránkach časopisu v prechádzajúcom čísle v rubrike *Pêle-Mêle*.

Druhé prebiehalo 11. – 13. decembra 2022 v Jasnej pod Chopkom. Zástupcovia CVTI SR pre účastníkov pripravili odpočet zrealizovaných aktivít, predstavili aktuality v oblasti občianskej vedy, elektronických informačných zdrojov a informovali, čo je nové v európskom projekte na digitalizáciu kníh a časopisov z 20. a 21. storočia EODOPEN. Účastníci sa dozvedeli aj novinky v oblasti podpory kreativity a digitálnej gramotnosti realizovaných prostredníctvom Fablabov CVTI SR, o ktoré môžu svoje kreatívne dielne rozšíriť aj verejné knižnice. Stabilnou súčasťou programu sa stali prezentácie o praktických skúsenostiach a aktivitách knižníc. Tie boli zamerané najmä na oblasť rozširovania digitálnych zručností seniorov. Nezabudlo sa ani na plány na rok 2023. Knižnice, ktoré budujú virtuálne študovne, určite ocenia zvýšenie kapacity úložiska na platforme MediaINFO. CVTI SR to dosiahne migráciou zdigitalizovaných dokumentov v rámci projektu EODOPEN do digitálnej knižnice na platforme Kramerius. Zároveň potešili aj aktivity týkajúce sa vytvorenia slovenskej verzie portálu Obálky kníh, ktorého prevádzkovateľom bude CVTI SR.

V rámci praktického workshopu boli poskytnuté konzultácie na prezentované témy a prítomní si zároveň mohli vyskúšať prácu s lupienkovou pílou, vypaľovanie do dreva a programovanie LED pásika prostredníctvom mirco:bitu.